

Cementiri vell del castell de Gelida

Gelida

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Sector nord de l'interior del recinte del castell.
Emplaçament Al peu de la graonada del segle XVII d'entrada a l'església de Sant Pere del castell.
Alçada: 257

Coordenades:

Latitud: 41.436477034455
Longitud: 1.8684120476246
UTM Est (X): 405461
UTM Nord (Y): 4587830

Classificació

Número de fitxa 08091 - 231
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Medieval Modern Contemporani
Segle IX -XIX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Ha estat excavat a principis dels anys 2000.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Observacions protecció: Jaciment Arqueològic
Declarat BCIN / Monument històric / 22/04/1949 / R-I-51-5486 / 339-MH-EN / Decret 22/04/1949, BOE 05/05/1949
Castell de Gelida i entorn (Els Tarongers)

El Castell:
BCIN / Monument històric / Sí / Immoble / 339-MH-EN / R-I-51-5486 / Decret / 22/04/1949 / BOE / 05/05/1949 /
ACORD GOV/26/2018, de 26 de juny, pel qual es delimita l'entorn de

protecció del castell de Gelida, a Gelida (Alt Penedès).

DOGC Núm. 7652 - 28.06.2018

RESOLUCIÓ CLT/ 457/2017, de 27 de febrer, per la qual s'incoa expedient de delimitació de l'entorn de protecció del castell de Gelida, a Gelida (Alt Penedès), i s'obre un període d'informació pública.

En aquesta mateixa resolució es deixa sense efecte la incoació de l'entorn que segueix:

Castell i entorn incoat per Resolució 13/12/1979 i BOE 25/02/1980

Sòl de Protecció Especial (Pla territorial Metropolità de Barcelona, Pla Director Territorial de l'Alt Penedès)

Data aprovació:	dj., 05/05/1949 - 12:00
Número inventari	Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya, 7431; Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, 382
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Científic
Titularitat	Pública
Titular:	Ajuntament de Gelida. Plaça de la vila, 12. 08790 GELIDA
Autoria de la fitxa	Martí Picas. INSITU SL
Data de registre de la fitxa:	dj., 23/05/2024 - 17:28

Descripció

Segons l'Inventari de Patrimoni Arqueològic podem estructurar el castell en tres recintes consecutius que s'adapten a la topografia de l'estret promontori on se situa, amb una longitud d'uns 200 metres de punta a punta:

- El recinte més alt està format per un clos amb altes muralles, reforçades al punt més elevat per una gran torre semi-el·líptica amb base atalussada que actua com a baluard defensiu per la part de la muntanya. Aquest sector inclou la Plaça del Pedró.
- El recinte central està protegit per muralles laterals i disposa d'una petita torre quadrada a la dreta i dues més a l'esquerra. En la part inferior, una gran torre de planta rectangular, amb restes d'*opus spicatum* dins dels murs, custodia l'accés al recinte inferior.
- El recinte inferior, ubicat al peu de l'església on es troba el cementiri, inclou un cos de guàrdia. Aquest espai ha estat significatiu, especialment després que les tempestes de l'any 2007 causessin l'esfondrament d'una part del mur del cementiri. En aquest lloc, s'han descobert tombes antropomorfes datades dels segles IX-X, evidenciant la seva antiga funció funerària. Espai que fins al segle XIX hi havia emplaçat el cementiri parroquial, i del qual en queden alguns testimonis fotogràfics com les fotografies del Centre Excursionista de Catalunya.

Ja al segle XI, l'estructura corresponent als dos recintes centrals existia amb una extensió idèntica a l'actual, incloent-hi els mateixos elements bàsics. Al segle XII, va ser afegit el primer clos o jussà, on actualment se situa l'església.

Amb motiu de l'obertura de l'espai al públic l'any 2022 es va col·locar un poema de Jaume Vila i Pascual en homenatge i record als enterrats al fossar entre els anys 1856 i 1890.

Observacions:

Per altra banda, malgrat la immatriculació per part del Bisbat de Sant Feliu de l'església de Sant Pere del Castell com del cementiri vell com a titulars de la propietat, l'any 2021 es va signar un acord, conforme es retornava la titularitat a l'Ajuntament de Gelida d'ambdues propietats.

Història

La síntesi d'intervencions arqueològiques fetes al castell a partir de l'Inventari de Patrimoni Arqueològic des de mitjan segle XX fins a la gran actuació pertanyent a l'1% de principis dels anys 2000 han revelat troballes des de ceràmica ibèrica fins a elements de la baixa edat mitjana, distribuïdes en diversos recintes del castell. Al recinte superior, s'han descobert estructures com un possible absis semicircular i una torre amb restes d'opus spicatum, així com un sistema de distribució d'aigües que data de 1983. A més, s'han recuperat quantitats significatives de ceràmica medieval fins al segle XVIII durant les excavacions de la cisterna entre 1975 i 1980. Al recinte central, es va trobar un dipòsit d'aigua l'any 1972, i al recinte inferior, s'ha confirmat la presència d'una necròpolis de tombes antropomorfes del segle X. A més, durant la restauració de l'església entre 1970 i 1979, es van descobrir finestres preromàniques i una ara de la mateixa època. Les intervencions dels anys 1990 van incloure una exploració del 1991 en la torre del recinte jussà, on es van documentar estructures romàniques i paviments de l'època baix medieval. Posteriorment, l'any 1996 es va investigar una zona al sud-est de la torre quadrangular, identificant estructures del segle XIV. L'any 1998, es van realitzar sondejos que van confirmar l'existència d'estructures importants i nivells arqueològics dels segles XVII i baix medieval. Finalment, entre 2001 i 2002, es va excavar l'àrea afectada per la construcció del centre de visitants, confirmant la riquesa arqueològica del lloc.

Pel que fa a l'excavació del cementiri, aquesta representa l'última gran intervenció que s'ha realitzat al Castell. Arran dels aiguats de l'any 2007, que van esfondrar part del mur del cementiri, es va fer necessària una intervenció en aquest sector. No obstant això, no es va poder procedir fins a l'any 2021, quan es va realitzar la reconstrucció del mur de tancament. Aquesta obra va permetre documentar, sota els nivells del cementiri del segle XIX, estructures dels segles X-XI. Tot i els dubtes inicials sobre si les obres de consolidació del mur danyarien aquestes estructures més antigues, la intervenció al mur del cementiri va concloure satisfactòriament el 27 de novembre de 2022, havent-se conservat també les fases més antigues. Els resultats de la intervenció han confirmat que es tracta d'un espai funerari que ja era actiu entre els segles IX i X, com ho demostra la documentació de diverses tombes antropomorfes. A més, s'ha constatat una activitat funerària contínua fins a finals del segle XIX, evidenciada pels nínxols i els aixovars funeraris trobats.

L'antic cementiri de Sant Miquel, situat a la part baixa del poble, va romandre en servei fins a la posada en funcionament del cementiri ubicat a peus de l'església de Sant Pere del Castell. Aquest va començar a construir-se a partir de l'any 1856 i va continuar actiu fins a la construcció del Cementiri Nou actual l'any 1882. En el marc de l'estudi sobre el Cementiri Nou fet per Joan Rosselló (2012) en documenta la revisió històrica de l'evolució dels diferents fossars al poble. El cementiri de Gelida havia estat històricament, dels segles XI-XIX aproximadament, ubicat al costat de l'església de Sant Miquel, on actualment trobem l'església de Sant Pere. Aquest context canvia el 1850 a raó de la visita pastoral del Bisbe a Gelida, en la

qual s'impulsa definitivament el procés de construcció de la nova Església Parroquial. Dos anys després, el bisbat va autoritzar la construcció i que, per tant, afectava el cementiri i n'obligava el trasllat. El nou emplaçament es va ubicar als peus de l'església de Sant Pere del Castell que en aquells moments encara era la parroquial del poble, recuperant un antic clos funerari. El trasllat es va fer el 1856, un any abans d'iniciar-se les obres de la nova Església Parroquial. Malgrat tot, el context de creixement local i demogràfic de la segona meitat del segle XX, va fer obvi que l'espai era obsolet per capacitat i s'estudia un nou emplaçament més planer i accessible, fins que es constitueix el Cementiri Nou actual en unes vinyes de Can Santfí als afores del poble tal com marcava la llei de salut pública vigent l'any 1882. El cop de gràcia del cementiri al castell fou un esfondrament del mur i nínxols un any abans. I amb poc més de dos anys el Rector Parera aconseguí els diners (amb aportacions de veïns) per comprar els terrenys i iniciar el nou cementiri. El 2 de novembre de 1882 fou beneït i l'endemà rebé la primera feligresa.

Bibliografia

ASSOCIACIÓ D'AMICS DEL CASTELL DE GELIDA (2021). *Associació d'Amics del Castell de Gelida*. Programa de Festa Major 2021. pp. 151-153.

CARAFÍ, Enric i MAURI, Alfred (1990). *El castell de Gelida. Síntesi arquitectònica, històrica i literària per al seu millor coneixement*. Associació d'Amics del Castell de Gelida.

CARAFÍ, Mercè (1998). *L'Abans. Recull gràfic de Gelida, 1890-1965*. Efadós Editorial.

Macias i Solé, Josep M.; Remolà i Vallverdú, Josep Anton; Mestre, Mireia. (1994) «El castell de Gelida: L'excavació arqueològica de l'any 1991». *Miscel·lània penedesenca*, Vol. 18, pp. 167-188.

MAURI, Alfred i ROVIRA, Ramon (1990). *Guia del castell de Gelida*. Associació d'Amics del Castell.

Menchon i Bes, Joan. (2001) «Excavacions arqueològiques al Castell de Gelida. Campanya de 1996». *Miscel·lània penedesenca*, Vol. 26, pp. 69-94.

RIUS, Jaume (coord.) (2011). *Gelida. Retrats d'un temps*. Andana Edicions.

Enllaços d'interès:

[Programa de Festa Major 2021](#)

